

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

Іван Забіяка

ЗДРАСТУЙ, ГЛИБИНКО!

Дедалі частіше й частіше на сторінках періодичних видань почало з'являтися слово «краєзнавство». Однак знання про свій край і досі залишаються поверховими, вибірковими, чого гріха таїти, примітивними. Особливо це стосується невеликих міст та сіл, звідки, здавалося б, це краєзнавство мало витікати. Однак «потік» цей, поки що, за напрямом своїм протилежний. Він до глибини так і не доходить. Необхідні конкретні дії. І чим швидше вони стануть очевидними, тим більше певності в тому, що ми у місцевому краєзнавстві зможемо щось врятувати і зберегти. Старі люди, без яких тут ніяк не обійтися, відходять від цього світу і його проблем, забираючи з собою все те цінне, що здобувалося всім попереднім розвитком історії. Для них (як нам не дивно) знання рідного краю було звичним і буденним атрибутом життя, хоча й ніяк не можна оминати внутрішньої краси оповідачів, з якою все це вносилося на «колодкові» обговорення. Такі «народні університети» краєзнавства практично перестали існувати, а молодь здебільшого перестала (внаслідок умов, що склалися) цікавитися минулим своєї «малої» Батьківщини.

Проте ще є можливість при заінтересованості відповідних офіційних кіл, при наявності ентузіастів відновити хоча б спрощені курси цих «університетів». І не задля того, щоб затеоретизувати краєзнавство, зробити його показовим, а щоб практика знайомства з історією рідного краю стала невід'ємною умовою повсякденного життя, навчання в школі. Якщо для минулих поколінь ця умова була реально існуючою, то зараз вона набирає поки що символічного характеру. Розшифровуючи минульшину, ми ніби відмикаємо двері у щось дивовижне, казкове і романтичне. Це потім воно стає наукою, фахом...

Однак, верш ніж йти до бабусь і дідусів, з допомогою яких буде опрацьовуватись анкета, необхідно розробити методичку опитування відповідно до кожного населеного пункту чи регіону. Щоб ті, хто буде це робити, знали до найменших дрібниць предмет розмови, щоб, як-то кажуть, розмова була професійна. Це дуже важливо. Необхідно навчати юних краєзнавців серйозно ставитися до справи, фіксувати найменші деталі, дрібниці, які найчастіше не помічаються під час роботи, але на її наслідки можуть мати вирішальний вплив. Вдосконалюючи анкету, треба домогтися абсолютного охоплення у вивченні певної місцевості. Тому слово за вчителями історії, географії, мови та літератури, за тими, у кого небайдуже серце до дідавіської і батьківської землі, хто прагне знати її найдосконаліше. Все це збагатить не лише неспокоїне серце, яке веде вас на пошуки, а й ту землю, на якій зроблено бодай найменше відкриття.

Хай вас кличуть дороги і люди!

Нижче запропоновану анкету було розроблено працівниками Тернопільського краєзнавчого музею і надіслано на моє прохання ще в 1989 р. директором цього музею В. Лавренюком. Наступного року її було видрукувано в Талалаївській газеті «Трибуна хлібороба» (№ 16, 6 лютого). Подальші зусилля у розповсюдженні анкети були марними.

ТОПОНІМІЧНА АНКЕТА

1. Село (місто, селище міського типу, хутір) _____ району _____ області.
2. Статус і назва населеного пункту: а) у називному відмінку; б) у місцевому відмінку; в) у прикметниковій формі; г) стара назва населеного пункту; д) коли і чому змінювалася назва.
3. Адреса населеного пункту: а) за теперішнім адміністративно-територіальним поділом; б) сільська Рада, район; в) за старим поділом (волость, повіт, губернія); г) назва колгоспу, розташованого на території села; вказати село, де знаходиться центральна садиба колгоспу.

4. Назва найближчого водоймища (річка, озеро, став, болото) та місце розташування населеного пункту щодо водоймища за сторонами світу.

5. Грунти на території села (чорнозем, глина, пісок і т. д.).

6. Походження назви села (назвати документальні і фольклорні джерела, відомості).

7. Час заснування села: а) його перші поселенці; б) головні дати історії села; в) назвати джерела, звідки взято відомості.

8. Склад населення за національністю (якщо були зміни, то коли і чому).

9. Прізвиська, дані сільчанам: а) жителями сусідніх сіл; б) за назвою села та інших причин (від імені, прізвища, спадкоємне, через якийсь випадок і т. д.).

10. Найпоширеніші в селі: а) прізвища; б) прізвиська.

11. Промисли і ремесла, якими займались селяни колись і тепер.

12. Топоніми в межах населеного пункту (записати назви, їх походження, місце розташування і коротку характеристику): а) вулиці; б) кутки; в) площі; г) хутори; д) майдани; е) вигони; є) базари; ж) мочари; з) сади; и) замки, замчища, городища (вказати); і) кладовища; й) перехрестя доріг, вулиць; к) мости, греблі, кладки.

13. Топоніми в околицях населеного пункту: а) поля, лани, ниви, ділянки, урочища; б) пасовища, терловища, пустирі; в) гори, хребти, вершини, шпилі; г) горбки, кургани, могили; д) яри, долини, балки; е) урвища; є) кар'єри; ж) печери; з) гроти; и) шахти; і) окопи; й) вивози; к) кручі.

14. Ліси, бори, гаї, діброви (також вказати переважаючі породи дерев колись і тепер): а) чагарники; б) парки; в) посадки; г) лісосмуги.

15. Ріки, річки, струмочки (де беруть початок і куди впадають):

— довжина, ширина, глибина в межах даного села;

— швидкість течії, колір, смак, температура води;

— характер ґрунту дна, насадження вздовж річки;

а) затоки; б) протоки; в) рукава; г) канали; д) озера, стави, ставки, мочила, інші водоймища; е) джерела, криниці, копанки; є) водоспади, вири; ж) мости, пристані, кладки, переправи, броди; з) береги, болота, торфовища; и) кручі, дамби; і) острови, півострови; й) пляжі; к) місця риболовлі.

16. Число, місяць і рік заповнення _____

17. Прізвище, ім'я та по батькові складача _____

18. Прізвище, ім'я та по батькові, соціальний стан (професія) особи, від якої записувалась розповідь _____

ПРО АВТОРІВ

САВЧЕНКО Володимир Федорович — дійсний член Академії економічних наук України, голова Чернігівського відділення Спілки економістів України.

РОСТАЛЬНИЙ Віталій Миколайович — керівник редакційно-видавничої групи підготовки і випуску тому «Реабілітовані історією».

РЕП'ЯХ Станіслав Панасович — письменник, відповідальний секретар Чернігівської організації Спілки письменників України, лауреат премій В. Сосюра та М. Коцюбинського, заслужений працівник культури Чувашії.

РУДЕНОК Володимир Якович — завідувач відділом Чернігівського архітектурно-історичного заповідника.

МОРОЗОВ Олександр Сергійович — науковий співробітник Ніжинського краєзнавчого музею.

САПОН Володимир Миколайович — поет і краєзнавець, завідувач відділом освіти і науки обласної газети «Десяняська правда».

МАХНІЙ Микола Михайлович — викладач Чернігівського педінституту.

КУЦЕНКО Тетяна Григорівна — заступник директора з наукової роботи Чернігівського художнього музею.

ВОІНОВ Святослав Святославович — краєзнавець-колекціонер (м. Новгород-Сіверський).

ШЕВЧЕНКО Віктор Миколайович — кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедрою історії України Чернігівського педінституту.

ТКАЧЕНКО Володимир Володимирович — викладач Чернігівського педінституту.

ІГНАТЕНКО Марія Миколаївна — студентка історичного факультету Чернігівського педінституту.

ШЕВЧЕНКО Юрій Юрійович — старший науковий працівник Чернігівського архітектурно-історичного заповідника.

АДРУГ Анатолій Кіндратович — кандидат мистецтвознавства, викладач Чернігівського педінституту.

МАКСИМОНЬКО Володимир Болеславович — лікар (м. Ніжин).

БУТКО Сергій Володимирович — викладач Чернігівського педінституту.

МОСКАЛЕНКО Михайло Андрійович — співробітник районної газети «Борзнянські вісті», автор краєзнавчої книги «На берегах Борзня-ріки».

АДАМЕНКО Микола Петрович — член Спілки письменників України, лауреат премії Б. Грінченка (проживає в Сосниці).

СОЛОНІКОВА Вікторія Іванівна — бібліограф-краєзнавець обласної бібліотеки ім. В. Короленка.

СТУДЬОНОВА Людмила Валентинівна — зав. відділом краєзнавчої літератури і бібліографії обласної бібліотеки ім. В. Короленка.

КУРАЧ Світлана Михайлівна — головний хранитель Чернігівського художнього музею.

ДЗЮБА Тетяна Анатоліївна — завідувач відділом обласної молодіжної газети «Гарт».

ФТОМОВА Інеса Ігорівна — співробітниця обласної молодіжної газети «Гарт».

КОВАЛЕНКО Олександр Борисович — кандидат історичних наук, декан історичного факультету Чернігівського педінституту.

ПЕТРЕЧЕНКО Ірина Євгенівна — провідний археограф сектора польової археографії Інституту української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України.

ДЗЯБУРА Анатолій Володимирович — житель Чернігова, колишній фронтовик.